

CUVÂNT

către părinți, educatoare, învățători și profesori

Peste 90% din prezenta lucrare reprezintă contribuția mea la problemele artei educative, rod al experienței și cercetărilor proprii. Doar în câteva dintre cele 70 de teme abordate am recurs la unele citate din alte lucrări pedagogice, acolo unde am socotit că servesc unei mai bune înțelegeri a aspectelor prezentate.

Am pornit de la adevărul că educația reprezintă o prioritate în condițiile actualei crize morale a societății. Un sprijin orientativ este necesar azi – mai mult decât oricând – pentru părinți, de aceea cartea de față se adresează în primul rând lor. Dar ea cuprinde și numeroase aspecte de interes deosebit pentru educatoare, învățători, profesori și diriginți. Poate servi ca un îndrumător pentru toți. În acest scop, am structurat materialul cât mai bine posibil și am folosit un limbaj accesibil părinților, optând pentru un stil mai simplu, chiar direct uneori, păstrând însă cumpăna potrivită între cerințele științei pedagogice și arta practică a educației. Temele au fost tratate concis, pentru a facilita la maximum înțelegerea mesajului.

Accentul cade pe educația în familie, deoarece ea este fundamentul educării copilului. Părinții rămân primii și cei mai importanți educatori ai copiilor, mai întâi pentru că îi influențează moral de la vârsta cea mai fragedă și apoi pentru că au asupra lor autoritatea incomparabilă a iubirii părintești, căreia copiii îi răspund cu iubirea filială. Am tratat sintetic o serie de aspecte importante ale acțiunii educaționale pe care părinții sunt chemați să o exercite asupra copilului. Scopul vizat este acela ca părinții să fie scutiți de greșelile pe care mai devreme sau mai târziu le-ar fi observat și singuri, dar nu se știe câte dintre ele și cât din acestea le-ar mai putea repara.

Un spațiu semnificativ am acordat și problemelor educative din grădinițe și școli, insistând asupra fazelor de tranziție între diferitele etape ale copilăriei. Un grupaj am rezervat problematicii educative a adolescenței. Am alcătuit un „cod” al comportării părinților și un „cod” al comportării profesorilor pe linie educativă.

Îmi exprim nădejdea că lucrarea nu va rămâne fără ecou în acțiunea educativă a celor care se vor osteni să o parcurgă.

AUTORUL

1

CLIMATUL FAMILIAL

1.1. Codul comportării părinților față de copii

1. *Tratați-i egal pe copii!* Chiar dacă în sinea voastră pe unii îi iubiți ceva mai mult decât pe alții, nu o arătați niciodată. În caz contrar, dezbinați sufletește familia.

2. *Educați-i în cerințele moralei creștine!* Una singură este morala adevărată, anume aceea cerută de Dumnezeu. Cine vrea să zidească sufletește, nu are alte „cărămizi” decât virtuțile, obligațiile și drepturile ei. Cine lucrează cu alte „valori” morale, croite după interesele omenești, cară apă cu ciurul.

3. *Nu vă certați în fața copiilor!* Ei vor fi puși în situația să aleagă între mamă sau tată, să judece în sinea lor între cei doi. De aici decurge o slăbire a influenței părintelui „acuzat” în sinea lor și o supralicitare a influenței părintelui căruia copiii îi iau partea, cu efecte cam egal negative.

4. *Unitate între părinți în cerințele educative!* Părinții să se înțeleagă mai întâi asupra unor cerințe sau sancțiuni, apoi să le impună copiilor în mod unitar. În caz contrar, copilul va nesocoti cerința unui părinte prevalându-se de sprijinul celuilalt părinte, care nu o pretinde sau o respinge.

5. *Descurajați răul care l-a biruit pe copil, dar nu copilul!* Un copil cade lesne în greșală, deoarece la el totul e în formare: caracterul, judecata chibzuită, experiența de viață etc. Este o greșală la fel de mare să-l descurajezi sufletește când greșește, precum și aceea de a închide ochii în fața greșelii lui. Copilul trebuie încurajat să conștientizeze greșeala care momentan l-a biruit. În orice eșec să i se explice cauza și să i se însuflească curaj.

6. *Răbdare.* Un părinte fără răbdare va ajunge în educație la fel de departe ca un călător care pornește să treacă deșertul fără cămilă. Eșecul este garantat.

7. *Arătați iubire copiilor, dar o iubire corectă.* Ea înseamnă să le dați îngrijirea fizică, intelectuală și morală cuvenită, să nu-i răsfățați și să le sancționați greșelile. Pedepsa de îndreptare este o formă a iubirii părintești.

8. *Pedeapsă constructivă și prudentă.* Nu folosiți ca metodă pedeapsa brutală, ci aceea care face apel la sufletul copilului, la conștiința lui, la înțelegerea vinii. Să se arate prudență, ținând seama de vârstă, sensibilitate, temperament, diferite afecțiuni fizice sau psihice.

9. *Fiți model moral pentru copii!* Copilul imită. Părinții sunt primul și principalul model. Trageți singuri concluzia.

10. *Câștigați încrederea copilului.* Dacă vă cere sfatul, înseamnă că aveți încrederea lui și puteți progresa în educație.

1.2. Copiii în familiile dezbinat afectiv

Famiiliile dezbinat sunt mai multe decât s-ar crede la prima vedere. Această eroare de apreciere provine din faptul că nu sunt cunoscute sau recunoscute ca atare decât famiiliile care ajung la *dezbinare externă (efectivă)*, îndeobște prin divorț. Câte altele nu își tănuiesc însă *dezbinarea internă (afectivă)*, care, e drept, nu ajunge în fața tribunalului civil, dar ajunge întotdeauna, mai devreme sau mai târziu, în fața tribunalului conștiinței! În fața lumii cei doi soți joacă adesea scena armoniei, a buneii înțelegeri dintre ei, în fond doar o farsă care nu schimbă cu nimic realitatea. Nu ne vom opri aici asupra cauzelor care conduc spre o asemenea situație, ci doar asupra efectelor pe care le are asupra copiilor.

Pentru copiii din famiiliile dezbinat afectiv, primul efect practic de neînălăturat, îl reprezintă traumatizarea (să-i zicem „surdă”, înăbușită) provocată de certurile și scandalurile dintre părinți. Nu e acea traumatizare fățișă, dramatică, cu care procesele de divorț îi lovesc pe copii, atunci când ei trebuie să-l aleagă doar pe unul dintre părinți sau când frații sunt obligați să se despartă pentru totdeauna. Însă și în cazul dezbinării afective este vorba tot de o traumatizare, cu consecințe ce rod neîncetat sufletul tocmai pentru că nu se pot exprima, mocnind în ascuns. Pentru că, firește, totul se petrece într-un cerc restrâns, într-un cadru închis. Copilul nu poate primi un sfat, o eliberare psihică, de nicăieri. Dacă ar mai discuta cu o rudă în acest sens, ar fi pedepsit de părinți pentru că a dezvăluit ceea ce nu trebuia din secretele familiei. Dacă s-ar adresa tatălui, va afla imediat, pe un ton sec și aspru, că numai mama e vinovată, iar dacă se va adresa mamei, va fi înștiințat, cu lacrimi și indignare, că numai tatăl e vinovat. Or, toate acestea nu țin loc nici de sfat și nici de mângâiere sufletească; astfel, jarul va mocni în continuare sub spuză. De aici se ajunge lesne la al doilea efect, anume împărțirea întregii familii în două tabere. Obosiți să tot oscileze între doi „poli” magnetizați cu semne contrare, dezorientați și simțind nevoia de ocrotire și mângâiere, copiii vor alege. Unul va merge alături de tată, altul

alături de mamă. Măcar de la unul va avea ceea ce altfel i s-ar refuza de către amândoi. Desigur, toți vor continua să locuiască în aceeași casă, dar prin mijlocul lor va trece o tainică „linie a frontului”. La fiecare ceartă și scandal, taberele își vor reuni forțele pentru a se combate cu reproșuri, țipete și amenințări sentimentale. Copiii, până atunci neutri, se vor implica tot mai mult, odată cu vârsta, pe nevăzutele baricade. Împotriva cui? Împotriva tatălui sau a mamei, a unui frate sau a unei surori. În loc să-și mobilizeze energia pentru a se ajuta reciproc, ei și-o vor risipi pentru a-și pândi cele mai mici greșeli și a se acuza, epuizându-se în certuri fără noimă. Vor fi invocate cu vremea și greșelile rudelor din partea tatălui sau a mamei, scăderile din viața strămoșilor mai apropiați; până și cei răposați vor fi târâți, imaginar, în această regretabilă dispută.

Nu e greu de înțeles cât de fragmentată va fi astfel educația copiilor. Este cu atât mai regretabil cu cât cei doi părinți pot fi, de fapt, oameni foarte serioși și cinstiți, ba mai mult, adânc atașați de copii. Ceea ce îi desparte sunt adesea alte probleme, care n-au tangență nici cu lipsa de cinste, nici cu absența seriozității sau a iubirii față de copii. De pildă, nepotrivirea de temperament, nervozitatea excesivă, reproșul că unul ar lăsa prea mult din greutățile casei pe umerii celuilalt (chestiune, de altfel adesea judecată subiectiv și în sine mereu discutabilă) și altele. Special n-am inclus aici gelozia, care tulbură atât de mult liniștea și înțelegerea în unele familii, pentru a nu da impresia că și ea ar fi compatibilă cu seriozitatea. Nu, e cazul să o spunem răspicat, gelozia este de la început și până la sfârșit o dovadă de neseriozitate. Din toate acestea vor suferi copiii. Aceasta deoarece au nevoie de educație și o vor primi astfel numai în mod fragmentar.

Ei mai au nevoie și de iubirea statornică a părinților, dar o vor primi numai întâmplător, în frânturi risipite ici și colo, printre scene de neînțelegeri care lasă mereu un gust amar. Dacă asemenea părinți ar medita mai mult la binele pe care-l răspândește în jur buna înțelegere, la datoria pe care o au de a nu-și cauza rău, precum și la iubirea cu care sunt datori copiilor, de bună seamă că s-ar strădui să elimine dezbinarea dintre ei și astfel să se bucure de roadele minunate ale armoniei familiale.

1.3. Gelozia din familie și urmările ei pe plan educativ

Despre gelozie s-a scris mai mult în literatură și mai puțin în pedagogie, deși urmările ei pe plan educativ pot fi foarte serioase.

Este gelozia o boală? Din punct de vedere sufletesc, categoric da. Ba mai mult, este o boală dintre cele care se numesc „urâte”, deși, la drept vorbind, nu poate numi nimeni o boală ca fiind „frumoasă”. De ce este ea

CUPRINS

Cuvânt către părinți, educatori, învățători și profesori.....	3
1. CLIMATUL FAMILIAL.....	4
1.1. Codul comportării părinților față de copii	4
1.2. Copiii în familiile dezbinat afectiv.....	5
1.3. Gelozia din familie și urmările ei pe plan educativ	6
1.4. Demnitatea în familie	7
1.5. „Testul desenului” și semnificația lui pentru părinți.....	9
1.6. Părinți cu dublură.....	10
1.7. Neînțelegerile dintre părinți în educarea copilului	12
1.8. Este inevitabil conflictul între generații?	13
1.9. Educarea relațiilor dintre frați în familie	15
1.10. Scurt ghid educativ pentru părinți.....	16
1.10.1. Copiii care se ceartă sau se dușmănesc	16
1.10.2. Stimularea și recompensarea copiilor în familie	16
1.10.3. Sfaturi practice pentru întărirea voinței la copil	18
1.10.4. Fiecare copil să fie tratat după temperamentul său înnașcut.....	21
1.11. Zece adevăruri pentru părinți	22
1.12. „Demodații” noștri părinți de aur.....	22
1.13. Răspunderea morală a părinților față de copii	23
1.14. Două iubiri.....	24
2. CUNOAȘTEREA COPILULUI ȘI ATITUDINEA EDUCATORULUI.....	27
2.1. Implicațiile pedagogice ale temperamentului	27
2.2. Cele trei vârste concomitente ale copilului	28
2.3. Afirmarea greșită a copilului	30
2.4. Copilul ascuns.....	31
2.5. Copilul cu handicap	31
2.6. Copilul inventiv	32
2.7. Curiozitatea copilului	35
2.8. De ce minte copilul?	35
2.9. Invidia la copil.....	36
3. PÂRGHILE EDUCAȚIEI	38
3.1. Înțelegerea față de copil.....	38
3.2. Timiditate și intimidare în educație	39
3.3. Tact și delicatețe în comportare	40
3.4. Atenția morală	41
3.5. Încurajare și descurajare în educarea copilului	42
3.6. Sentimentul trecutului la copil și valențele sale educative.....	44

3.7. Societatea copiilor și rolul educatorului	45
3.8. Valorificarea educativă a sentimentelor copilului	45
3.9. Sensibilizarea copilului la glasul conștiinței	46
3.10. Competiție și cooperare în lucrarea educațională	48
3.11. Feedbackul în formarea morală a copilului.....	49
4. AUTORITATEA EDUCATORULUI	50
4.1. Autoritatea în educarea copilului	50
4.2. Principiile de exercitare a autorității educative	51
4.3. Exercițarea autorității în diferitele etape ale copilăriei	52
4.4. Aliații și dușmanii autorității educative	53
5. ASPECTE ALE EDUCĂRII COPILULUI	54
5.1. Educarea respectului față de sine	54
5.2. Educarea respectului față de alții la copil	55
5.3. Educarea stăpânirii de sine la copil.....	56
5.4. Educarea curajului	57
5.5. Curajul moral la copil	58
5.6. Educarea voinței la copil	59
5.7. Semnificația morală a stăruinței	60
5.8. Educarea modestiei.....	61
5.9. Generozitatea (un suflet mare într-un trup mic de copil).....	62
5.10. Educarea limbajului la copil	63
5.11. Contribuția copilului la propria sa educație	64
6. EDUCATORUL ÎN FAȚA SFIDĂRII ADOLESCENTINE	66
6.1. Adolescența și atitudinea sufletească a educatorului	66
6.2. Nonconformismul la vârsta adolescenței	67
6.3. Frumusețea și primejdiile adolescenței	69
6.3.1. Însemnătatea cunoașterii acestei vârste	69
6.3.2. Adolescența pubertară și adolescența juvenilă (două faze ale aceleiași vârste).....	69
6.3.3. O etapă de transformări profunde.....	69
6.3.4. Transformările fiziologice.....	70
6.3.5. Afirmarea personalității	71
6.3.6. Cunoașterea mediului social și adaptarea la el	72
6.3.7. Frumusețea și primejdiile adolescenței	73
6.3.8. Implicațiile pedagogice	74
6.3.9. Concluzie pedagogică la cele cinci primejdii ale adolescenței	79
7. COPILUL ÎN FAȚA VIETII ȘCOLARE ȘI IMPLICAȚIILE EDUCATIVE	81
7.1. Aspecte privind educarea copiilor de vârstă preșcolară.....	81
7.1.1. Cunoașterea particularităților vârstei	81
7.1.2. Evitarea conflictului dintre mamă și copil	83

7.1.3. Integrarea copilului în relațiile cu cei din jurul său	83
7.1.4. Întrepătrunderea vârstelor: biologică și psihologică.....	84
7.1.5. Tranziția și criza personalității	85
7.1.6. Rolul familiei în integrarea copilului la grădiniță	87
7.1.7. A doua criză din jurul vârstei de 6 ani și rolul educatoarei	88
7.2. Prima zi de școală în sufletul copilului	88
7.3. Dificultăți de integrare în activitatea școlară a elevilor din clasele I-II și rolul familiei și al învățătorului în depășirea acestor dificultăți.....	89
7.3.1. Neintegrarea și formele ei	89
7.3.2. Cauzele (cu soluțiile lor).....	91
7.3.2.1. Capacitatea redusă de învățare	91
A) Permanentă	91
B) Temporară.....	92
7.3.2.2. Influența familiei dezorganizate.....	94
7.3.2.3. Deficiențele fizice și psihice	99
7.3.2.4. Cauze generale.....	101
A) Din pricina școlii	101
B) Din pricina familiei.....	102
C) Alte cauze care provoacă dificultăți de adaptate.....	102
a) Vârsta în sine	102
b) Viața ascunsă interioară	102
7.3.3. Concluzie	103
7.4. Colegialitatea	104

8. DOUĂ ASPECTE IMPORTANTE ÎN VIAȚA COPILULUI:

JOCUL ȘI SOMNUL	106
8.1. Jocul în viața copilului.....	106
8.1.1. Însemnătatea jocului la vârsta copilăriei	106
8.1.2. Evoluția jocului în funcție de vârsta copilului.....	107
A) Jocurile funcționale	107
B) Jocurile de imitație.....	107
C) Jocurile cu reguli arbitrare	108
D) Jocul ca probă de voință	108
8.1.3. Cele 3 stadii de colaborare în joc	108
a) Grupa de grădiniță	108
b) Grupul segmentar de la începutul școlii primare	109
c) Societatea de la sfârșitul copilăriei	109
8.1.4. Fructificarea educativă a jocului	109
8.1.5. Concluzii	114
8.2. Somnul în lumina educației	114

9. COPILUL ȘI MEDIUL.....

9.1. Educația ecologică.....	116
9.1.1. Implicarea în micșorarea efectelor poluării atmosferice	116

9.1.2. Ocrotirea plantelor și a viețuitoarelor.....	116
9.1.3. Cercurile concentrice ale acțiunii ecologice.....	118
9.1.4. Cele două sensuri ale educației ecologice	119
9.2. Copiii și natura în lumina educației	120
10. COPILUL ȘI STRADA.....	121
10.1. Civilizația străzii.....	121
10.2. Comportarea civilizată.....	122
11. CÂTEVA TEME LA „ȘCOALA PĂRINȚILOR”	123
11.1. Câte „școli” există?	123
11.2. Recompense greșite.....	124
11.3. Etica gestului	125
11.4. Etica glumei.....	126
11.5. Psihologia relației dintre părinți și profesori	127
12. PROFESORUL ÎN FAȚA ELEVULUI.....	129
12.1. Educatorul în fața copilului	129
12.2. Tainica evaluare	129
12.3. Codul comportării învățătorului, profesorului și dirigintelui față de elev	130
<i>Cuprins</i>	133